

‘Η αρχαιοελληνική κοινωνία

‘Εγκυκλοφόρησε κατά τό παρελθόν έτος σέ νεοελληνική μετάφραση ένα σημαντικό έγχειρίδιο Αρχαιοελληνικής Ιστορίας, πού χρησιμοποιείται εδρείως στην πανεπιστημιακή διδασκαλία στην Γερμανία και τίς γερμανόφωνες χώρες κατά την τελευταία 30ετία. Πρόκειται γιά τήν μελέτη τού Καθηγητού Fritz Gschnitzer υπό τόν τίτλο: **Ιστορία τής Αρχαίας Έλληνικής Κοινωνίας από τά Μυκηναϊκά Χρόνια ως τό τέλος τής Κλασικής Έποχής** (μτφρ. Άγγελος Χανιώτης, εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Έθνικής Τραπεζής, σελ. 557, ευρώ 30). Ο συγγραφέας Fritz Gschnitzer (Φρίτς Γκνόιτσερ) ήταν Αυστριακός, γεννημένος στό Ίνσμπρουκ τό 1929 και άποβίωσε στό Neckargemünd τό 2008. Έσοπούδαε Αρχαία Ιστορία στό Πανεπιστήμιο τού Ίνσμπρουκ και έκει έλαβε τό μεταπτυχιακό τού διπλωμα τό 1951 μέ τήν διατριβή *Die Gemeinden Vorderasiens zur Achaimenidenzeit* (: *Οί πόλεις τής Έγγής Άσίας κατά τήν έποχή τών Αχαιμενιδών*) και τό διδακτορικό τού διπλωμα μέ τήν μελέτη: *Abhängige Orte im Griechischen Altertum* (: *Έξαρτημένοι τόποι κατά τήν Έλληνική Αρχαιότητα*, Μόναχο 1958). Κατά τήν περίοδο 1955-1962 διετέλεσε βοηθός στό Γλωσσολογικό Ίνστιτούτο τού Πανεπιστημίου τού Ίνσμπρουκ και τό 1962 έξελέγη Γραμματικός Καθηγητής τής Αρχαίας Ιστορίας στό Πανεπιστήμιο τής Χαϊδελβέργης, από όπου άπεχώρησε ως Ομότιμος Καθηγητής τό 1997. Έκτός από τά προαναφερθέντα δύο έργα του πρέπει νά μνημονευθούν και οί μελέτες: *Studien zur griechischen Terminologie der Sklaverei* (: *Μελέτες γιά τήν αρχαιοελληνική όρολογία περί τής δουλείας*, 2 τόμοι, Βιμπιαντεν 1964, 1976), *Die sieben Perser und das Königtum des Dareios. Ein Beitrag zur Achämenidengeschichte und zur Herodotanalyse* (: *Οί έπτά Πέρσες και τό Βασίλειο τού Δαρείου. Εισαγωγή στην Ιστορία τών Αχαιμενιδών και τήν άνάλυση τού Ηροδότου*, Χαϊδελβέργη 1977), *Kleine Schriften zum griechischen und römischen Altertum* (: *Μικρές μελέτες περί τής Έλληνικής και τής ρωμαϊκής αρχαιότητας*, 2 τόμοι, Στουτγκάρδη 2001, 2003). Κυριότερο έργο του υπήρξε, πάντως, τό ήδη μεταφρασθέν στην Έλληνική: **Ιστορία τής Αρχαίας Έλληνικής Κοινωνίας** (*Griechische Sozialgeschichte. Von der mykenischen bis zum Ausgang der klassischen Zeit*, Wiesbaden 1981).

ήταν Έλληνικά και «άπό γλωσσική τουλάχιστον άποψη είτε άνήκουν στους Έλληνες είτε συγγενεύουν μαζί τους» (σελ. 17). Καί τούτο διότι έθεώρησε ότι «καλύτερα νά έξετάσουμε τίς τόσο ιδιόμορφες κοινωνικές σχέσεις τής Μακεδονίας διεξοδικότερα σέ σχέση μέ τήν ελληνιστική έποχή, έπομένως όλοι σ' αυτόν τόν τόμο, άφού μάς είναι γνωστές κυρίως άπό πηγές τής ελληνιστικής έποχής και άποτέλεσαν μάλιστα και τή βάση γιά τήν όργάνωση τών σημαντικότερων ελληνιστικών κρατών» (σελ. 18).

‘Επομένως ή παράλειψις τής μελέτης τής ιστορίας τής Μακεδονίας και τών Έλληνιστικών βασιλείων δέν πρέπει νά ένασθη στό γενικό πνεύμα τών παλαιότερων ιστορικών μελετητών τής Έλληνικής Αρχαιότητας, πού περιωρίζον στην μελέτη τού τριγώνου «Αθήνα-Σπάρτη-Θήβα», στενεύοντας ταυτοχρόνως και τήν έξιτόρηση τής Έλληνικής Αρχαιότητας, αλλά και τά «νόμιμα» όρια τού Νεοελληνικού Κράτους. Άληθές είναι ότι αυτή ή Ιστορία τής Αρχαίας Έλληνικής Κοινωνίας μεταφέρει τό βάρος στις προαιωτέρες περιόδους τής Έλληνικής Αρχαιότητας, γιά νά εκμεταλλευθή τίς γνώσεις τού συγγραφέως από τήν μελέτη τής Γραμμικής Γραφής Β' και τών γλωσσολογικών έρευνών επί τών όμηρικών έπών.

Τό ενδιαφέρον τού βιβλίου έγκειται στην μελέτη τού φαινομένου τής εξέλιξης τής αρχαιοελληνικής κοινωνίας από τά συστήματα τών Μυκηναϊκών άνακτόρων και βασιλείων στην Όμηρική άριστοκρατία και έντεθεν στην Αρχαϊκή περίοδο μέ τήν πτώση τής βασιλείας σέ όλα τά αρχαιοελληνικά κράτη τού Νοτίου Έλλάδος πλίν τής Σπάρτης και τήν άνοδο τού καθεστώτος τής όλιγαρχίας και τής τυραννίδος, πού μέ τήν σειρά τους όδήγησαν στην διαμόρφωση τής δημοκρατίας κατά τήν Κλασική Έποχή.

Έπίσης ενδιαφέρον είναι ότι ή μελέτη δέν άκολουθεί τά διδάγματα τής Μαξιστικής θεωρίας και γιά τόν λόγο αυτόν δέν κάνει λόγο γιά κοινωνικές τάξεις αλλά γιά «στρώματα τής κοινωνίας» ώστε νά μή παρασπουθούν οί άναγνώστες στην μαξιστική θεωρηση τού προβλήματος. Η κοινωνική ιστορία κατά τήν έποχή τής συγγραφής τού βιβλίου τό 1981 δέν είχε ακόμη ολοκληρώσει τήν θεωρητική θεμελίωση τής και διεμορφώνετο άκόμη έντός κάποιων πλαισίων πού σήμερα θεωρούνται πλέον δεδομένα. Τότε όμως τό βιβλίο αυτό άπετέλεσε καινοτομία και

άνοιξε δρόμους. Παράλληλως, τό ενδιαφέρον είναι ότι ό συγγραφέας έχρησιμοποίησε και τίς γνώσεις του περί τών λεγομένων Άνατολικών λαών (Αιγυπτίων, λαών τής Μεσοποταμίας και κυρίως Περσών) γιά νά άναζητήσει πρότυπα και επιδράσεις επί τών Έλληνικών θεσμών επί τή βάση τής αντίληψης ότι κανένας λαός δέν διαμορφώνει τόν πολιτισμό του σέ κλειστό περιβάλλον αλλά μέ άνταλλαγές και άλληλεπιδράσεις.

Ο σμεινιός άναγνώστης θά ενδιαφερθή περισσότερο γιά τίς προαιωτέρες περιόδους πού περιγράφονται στό βιβλίο και στό φαινόμενο τής εστίαωσης τού συγγραφέως στην άνάπτυξη τών θεσμών και τής πολιτιστικής δυναμικής, καθώς και τών καινοτομιών από μέρος μιάς μικρής έπ'έκτου όμάδος μορφωμένων άριστοκρατών πού έάνησαν τίς μεγάλες μεταβολές σέ κάθε περίοδο. Άρκεί νά θυμίσωμε ότι στην Αθήνα, έμβληματικό παράδειγμα εξέλιξης τού πολιτεύματος μέχρι τής δημοκρατικής διακυβερνήσεως, τίς μεγάλες μεταρρυθμίσεις έπέφερε και πάλιν ένας άριστοκράτης, ό Κλεισθένης, διαμορφώνοντας τό δημοκρατικό καθεστώς επί τή βάση νέας διαρέσεως τάξεως και οικονομικής δυνάμεις, αλλά και προσπάθειάς νά έξεύθη ίσορροπίας και νά επιβάλλη κοινωνική δικαιοσύνη, μέ τά μέτρα και τίς άντιλήψεις τής έποχής τού πάντοτε. Καί τονίζωμε τούτο, καθώς στην Αθηναϊκή Δημοκρατία δέν κατέστησαν ποτέ ισότιμοι πολίτες οί μέτοκοι, οί γυναικες και φρικτά οί δούλοι ούτε και άν καθίσταντο έλεύθεροι μέ τήν βούληση τού κυρίου τους. Στόν τομέα αυτόν ή Ρωμαϊκή Δημοκρατία άπεδείχθη περισσότερο προοδευτική ως προς τούς άπελευθέρους.

Κατά τόν Αυστριακό συγγραφέα, όλες οί σημαντικές εξέλιξεις στό αρχαιοελληνικό πολιτεύμα προήλθαν από τούς ευγενείς. Αυτό δέν είναι λάθος, αλλά πρέπει νά υπογραμμίσωμε ότι ήδη στην Όμηρική κοινωνία ή θέσις τού λαού καθίστατο καιρία στην λήψη μεγάλων άποφάσεων, όπως ήταν ή δυσραξεία κατά τού ήγήτορος Άγαμέμνονος τόσο στην Αΰλίδα όσο και κατά τήν εκδήλωση τού λοιμού πρό τής Τροίας κατά τό δέκατο έτος τής πολιορκίας. Η θέσις τού λαού προβάλλεται διά τού γνωστού έπεισοδίου τού Θεορίτου, πού διακυμαίνεται μέν από τόν Όμηρο, έν τούτοις, όμως, φαίνεται ότι άπέδεδε σημαντικό στοιχείο τής κοινωνίας τής έποχής, άφού ό άπλος στρατιώτης ήταν δυνατόν νά άντιπαρεσθη φραστικάς πρός τόν άρχιστράτηγο Άγαμέμνονα.

Στήν πραγματική θεωρηση τών γενονότων και τών μαρτυριών, ό Έλληνας άναγνώστης είναι εύκολο νά διακρίνη στην προσέγγιση τού Αυστριακού συγγραφέως τήν διαφοροποίηση τών κοινωνικών καταβολών μεταξύ τους. Στην Έλλάδα, ή δημοκρατική παράδοσις, εδραιωμένη από τόν Ε' π.Χ. αιώνα και έπιβίωσασα διά μέσου τών αιώνων, κρίνει μέ μόνην καρχυπισία κάθε άναφορά σέ κοινωνικές τάξεις και κυριαρχία τών ευγενών. Ανατίθεται ό Αυστριακός, γέννημα τής παραδόσεως τής Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας τού Γερμανικού Έθνους και τής πολυεθνικής μορφής τού κράτους τών Αψβούργων, ό ρόλος τών ευγενών ως αρχαϊκές τάξεις παραμένει άποδεκτός μέχρι σήμερα ως μέρος τού τρόπου σκέψεως. Πώς άλλωστε θά ήταν δυνατόν τούτο νά μή συμβαίη όταν όλη ή Αυστρία είναι γεμάτη πύργους και παλάτια, δημοουργήματα αυτής άκριβώς τής τάξεως; Στην αρχαία Έλλάδα, όμως, τά πράγματα έξελιχθησαν διαφορετικά και έπέβαλαν στην τάξη τών ευγενών τήν δημοκρατική ένέργεια και πολιτική συμπεριφορά.

Τό βιβλίο συμπληρώνεται από έξαιρετικώς έπεννη (σελ. 381-538) έπιλεκτική βιβλιογραφία πού συνετάχθη έξ υπαρχής από τόν μεταφραστή Καθηγητή κ. Χανιώτη γιά νά περιλάβη μελετήματα και άρθρα πού έγκυκλοφόρησαν μέχρι τών άρχών τού 2008! Καί μάλιστα τά προτεινόμενα βιβλία έχουν καταταγή κατά θέματα, και άνευρίσκονται εύκόλως, καθώς ύπάρχει ξεχωριστός πίνακας περιεχομένων γιά τήν βιβλιογραφία. Τέλος, έχει προστεθή και τό άνεγκαιο εύρετήριο. Τό βιβλίο κατέστη τριτοετηκόπος πραγματικό έργαλειό γιά τούς φοιτητές τών Έλληνικών πανεπιστημίων, αλλά και γιά κάθε ενδιαφερόμενο μελετητή.